

Any 62, després de Fabra

Abans d'un any el català ja tindrà un nou Diccionari Normatiu. L'actualització del vell diccionari Fabra arriba al punt final. EL TEMPS s'ha submergit en el Nou Diccionari i explica els criteris seguits per l'Institut d'Estudis Catalans en la seva elaboració.

El Nou Diccionari Normatiu de la Llengua Catalana ja és a les últimes fases de la seva elaboració i a partir de l'estiu començaran les tasques de revisió final. Serà publicat, amb tota probabilitat, l'any 1995.

El Nou Diccionari és una actualització i regularització sobre la base del Diccionari General de la Llengua Catalana, conegut popularment com "el Fabra". Des que Pompeu Fabra va realitzar el seu diccionari, l'any 1932, aquest no havia estat revisat ni actualitzat, tot i que ell mateix havia deixat clar que hauria de ser completat més endavant per l'Institut d'Estudis Catalans (IEC). La guerra i el franquisme van anul·lar tota possibilitat de revisió del Fabra.

Amb l'accés del català als mitjans de comunicació, en la dècada dels setanta i sobretot la dels vuitanta (TV3, Catalunya Ràdio), es va posar de manifest la necessitat d'una actualització de l'obra de Fabra, una modernització de la llengua per adaptar-la a les noves necessitats. En el terreny lèxic, aquest *aggiornamento* passava per l'elaboració d'un nou diccionari normatiu que, sobre la base del Diccionari Fabra, integrés tots els mots que s'han incorporat al català en aquests 62 anys.

El Nou Diccionari podia tenir una segona utilitat: restablir la confiança i el respecte dels professionals de la llengua (correctors, professors, literats...) envers l'Institut d'Estudis Catalans, una institució que molts consideraven anquilosada. En efecte, el IEC no havia evolucionat al mateix ritme que la societat catalana, especialment des de l'arribada de la democràcia. Atrapat en l'immobilisme i oblidat de les institucions, l'Institut es limitava a sobreviure. La segona meitat dels vuitanta marca l'inici de la recuperació de l'entitat, sota la presidència d'Enric Casassas. La institució es rejoyeneix internament, agilita les seves estructures i comença a incidir més i més en la societat. Els recursos

econòmics demandats a l'administració autònoma comencen a arribar a uns nivells acceptables. El punt d'inflexió definitiu arriba l'any 1991: una llei del Parlament de Catalunya atorga l'autoritat lingüística a la Secció Filològica del IEC. L'Institut ja té el que toca: mitjans materials i autoritat normativa reconeguda per llei.

Mot per mot. El IEC ha respost al rept. Sota la direcció de Teresa Cabré, catedràtica de filologia catalana de la Universitat Pompeu Fabra i coordinadora del projecte de Nou Diccionari, més de trenta persones ja han arribat gairebé al final del camí. Aquest mes de juliol ja s'haurà decidit tot el contingut del diccionari. Per arribar a aquest punt, l'equip ha treballat durant aquests tres últims anys seguint un procés de gran complexitat.

En primer lloc, calia un requisit indispensable, per molt obvi que sembli: saber com estava fet el Fabra. Pompeu Fabra no va deixar mai per escrit quins criteris havia seguit a l'hora de confeccionar-lo. Per tant, era necessari estudiar-lo i deduir-ne els criteris. Per exemple: per què en els noms d'oficis Fabra dóna en alguns casos les formes masculina i femenina, i en d'altres només la masculina? La conclusió a què han arribat és que Fabra feminitzava els oficis segons la realitat social. Com en la seva època no hi havia alcaldesses, en el diccionari aquesta paraula només tenia una accepció: "muller de l'alcalde". Entre altres desenes d'aspectes, també s'ha estudiat l'ús que fa Fabra de les marques valoratives, i s'ha decidit reduir-les al màxim: per exemple, només es dirà que una paraula és un dialectalisme quan sigui un mot molt específic d'una zona molt determinada; en els altres casos —la majoria— es posarà l'expressió "usada principalment a".

Coneguts els criteris de Fabra, el treball d'inclusió de nous mots en el diccionari s'ha

Teresa Cabré, catedràtica de Filologia Catalana de la Universitat Pompeu Fabra, és la coordinadora del projecte de nou diccionari, que ja és gairebé una realitat. La tasca ingent de revisar i actualitzar el Fabra s'ha fet en un temps rècord: tres anys.

fet a partir d'extensíssimes llistes de suggeriments aportades per les més diverses instàncies: les seccions del IEC (ciències, històrico-arqueològica, ciències socials...) han aportat les paraules referents al seu ram específic d'activitat; grups específics de lingüistes de les diferents zones dialectals dels Països Catalans han proposat també paraules pròpies de la seva variant; s'han estudiat els diccionaris del TERMCAT, així com altres llistes procedents de les entitats més diverses; finalment, també s'han utilitzat les llistes procedents dels mitjans de comunicació en llengua catalana. Entre aquestes últimes hi havia la proposta del Grup d'Estudis Catalans (GEC), un col·lectiu de correctors que treballen en diferents mitjans de comunicació coneguts per la seva defensa d'un català més acostat a la llengua que es parla al carrer. Un català que alguns van batejar en el seu moment com a "català *light*". La llista del GEC contenia 778 noves entrades per al Nou Diccionari, algunes d'elles clars castellanismes. Aquesta proposta va aixecar en el seu moment una gran polseguera i una de les incògnites del Nou Diccionari ha estat fins ara saber quines d'aquestes paraules serien acceptades i quines no. El fet, però, és que la proposta del GEC no ha estat estudiada de forma especial i per separat, sinó inclosa dins el col·lectiu global de mitjans de comunicació. I si bé se n'ha ac-

Noves entrades al Diccionari Normatiu del IEC

Aquesta és una llista d'algunes de les noves entrades del Diccionari Normatiu ja acceptades per la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans.

afició.
aficionar-se.
arquitecta.
autoria.
barracó.
beix.
blanqueig.
camell. Traficant de droga.
camuflatge.
cigarro. En el sentit d'havà.
coberteria.
colar-se. Al metro, a la cua del cinema...
commocionar.
defenestrar.
descampat.
despenalització.
dictaminar.
divo -a.
extorsionar.

fatxa.
gamberrada.
ganyip. Fer un ganyip, fer un mos.
gira. "El Barça fa una gira per Llatinoamèrica".
halar. Argot.
hampa.
implementar.
incentivar.
lideratge, liderar.
limusina.
lísing.
massacrar, massacre.
mili.
narcotràfic -ant.
parquímetre.
passapuré.
perillositat.
perista.
pèrit.
plusmarca.
psicodèlic.
ralentí.
ressaca. "Estat morbós després d'haver ingerit alcohol".

roda de premsa. S'accepta, dins de l'entrada "roda".
secretisme. Pràctica sistemàtica del secret. S'accepta, perquè és una paraula usada i ben formada.
sedar. Verb transitiu.
sintonitzar. Connectar, coincidir en pensaments o sentiments dues persones.
sub-. Significat igual a "sots-", en formacions com "subdelegat", "subdirector", etc.
sumar-se. Afegir-se.
suposar. Comportar, constituir, com en la frase "les riuades suposen una gran pèrdua".
tàctic -a.
tanga.
tebeo. S'accepta perquè és una paraula usada i de formació genuïna (ve d'una sigla).
tirar. S'accepta, perquè és un dialectalisme valencià.

a través de. Mitjançant, com en la frase "ho he sabut a través d'en Pere".
treure. Servir.
vagó llit. S'accepta escrit sense guionet entre els dos mots, i dins de l'entrada "vagó".
vamba.
verdader -a. S'accepta perquè és una forma genuïna mallorquina, tot i que a la resta del domini lingüístic la forma correcta és "vertader -a".
vetar. "Posar el veto", en sentit transitiu.
veure amb bons ulls. S'accepta, dins de "veure".
victimisme, victimista.
xifrar. Calcular, en frases com "la companyia ha xifrat les pèrdues en X milions".
zombi. En el vudú, mort vivent (sentit antropològic), i també, persona atordida, encantada (sentit figurat).

Entrades o noves accepcions rebutjades

Moltes paraules que formen part de les llistes inicials de treball no han estat finalment acceptades pels responsables del Nou Diccionari. Aquestes en són un bon exemple.

aviam. No s'accepta en el sentit proposat de "vejam".

rabiari.

ratxa.

reaci-àcia. Es considera un castellanisme.

rebotejar (en basquetbol). És massa específic.

rebutjar. No s'accepta en el sentit proposat de "rebutjar la pilota".

recolzament, recolzar. No s'accepten amb el sentit proposat de "donar suport".

recórrer. No s'accepta amb el sentit proposat de "presentar un recurs".

redactat. No s'accepta amb el sentit proposat de substantiu equivalent a "redacció".

revirat -ada. No s'accepta amb el sentit proposat de "mostrar-se, resultar ser".

rocker.

rugbista. No està documentat enlloc.

rumber -a (intèrpret de rumbes). No es considera necessària.

rumorejar-se (dir-se, correr la brama, el rumor). Tot i que té una certa implantació, hi ha maneres més genuïnes d'expressar el mateix concepte que potser retroce-

dirien si s'acceptés aquesta. salser -a. No es considera necessària.

sentenciar. No s'accepta amb el sentit "en esports, fer el gol decisiu".

sèrio, en.

sex symbol.

sine quae non.

sinistralitat (índex de sinistres). És, mal formada: el substantiu de sinistre hauria de ser "sinistritat", però no té tradició.

sisplau.

skinhead.

sòcio-econòmic. Tot i que està ben format, es considera innecessari. En tot cas, la grafia hauria de ser socioeconòmic.

solera (antiguitat i prestigi). Es considera un castellanisme.

sortint. Per exemple, a "el president sortint".

sortir al pas (rebatre, desmentir, negar). És un calc flagrant.

sortir en tromba (sortir precipitadament, en allau). Calc flagrant.

sortir. No s'accepta amb el sentit "en esports, anar a totes".

sostens. Correctament, "sostenidors".

souvenir. Correctament, "record".

stricto sensu.

sub iudice.

subsidiar. No s'accepta amb

el sentit del verb transitiu "donar un subsidi".

suprema. No s'accepta amb el sentit de "tall de peix".

tancament. No s'accepta en el sentit d'"acció de protesta en què les botigues no obren".

tancar-se en banda. Calc flagrant.

tangana (batussa entre jugadors en una competició esportiva). No s'accepta, perquè pertany a l'argot esportiu. Igual passa amb "taqui-gol".

tarta. Manlleu innecessari. Es diu "pastís".

taula camilla.

tele.

termostat. Correctament s'escriu "termòstat".

testamentar. Ja hi ha "testar".

tetra-brick (envàs de cartó per a líquids).

timo (estafa).

tio-a (individu).

tirar la tovallola (abandonar, renunciar).

top (samarreta ajustada i curta).

totes totes, de (amb tota seguretat).

tractorada (manifestació de tractors).

transfronterer. No es considera necessària.

travestisme. Es diu "travestisme".

tret. No s'accepta amb el sentit proposat de "xut".

triler. No s'accepta amb el sentit de "xarlatà, prestidigitador ambulat".

trucar. No s'accepta amb el sentit proposat de verb transitiu.

tuberia.

túrmix. Es diu "batedora".

vacil·lar. No s'accepta amb el sentit proposat de "prendre el pèl".

vaselina. No s'accepta amb el sentit proposat de "jugada de gol".

venir a ser. No s'accepta en el sentit proposat de "ser aproximadament".

ventall. No s'accepta en el sentit "en ciclisme, estirament del grup".

vespa. No s'accepta en el sentit proposat de "motocicleta".

vial. Es diu "viari".

en vies de. Ja hi ha "en via de".

virguer -a (atractiu, espectacular).

voràgine. No s'accepta, tot i que ja hi ha "voraginós" al Fabra, perquè no es considera necessària.

vox populi.

xàndal. Ja hi ha xandall.

xilena. No s'accepta en el sentit "en futbol, tipus de xut".

xiringuito (quiosc on es venen begudes).

xiular. No s'accepta amb el sentit proposat d'"arbitrar".

yuppy.

ceptat una bona part, els castellanismes no n'han sortit gens ben parats.

La introducció de manlleus (incloent-hi els castellanismes) ha estat, de fet, una de les proves de foc de l'equip de redacció del diccionari. Els criteris utilitzats han estat els següents. A cada paraula proposada pels mitjans de comunicació s'hi han aplicat quatre "filtres" o preguntes: en primer lloc, esbrinar si el mot està documentat en algun altre diccionari (especialment, el de l'Enciclopèdia Catalana, el Coromines i l'Alcover-Moll); en segon lloc, preguntar-se si aquesta paraula és realment necessària o, en canvi, si la llengua ja disposa d'altres mots

per referir-se a aquella realitat; seguidament, comprovar si la paraula és genuïna; i finalment, definir a quin registre oral pertany (formal, informal, argot...). A partir d'aquesta dissecció mot per mot, la comissió lexicogràfica de l'Institut -dirigida per Teresa Cabré- ha elevat les propostes d'inclusió a la Secció Filològica, que presideix el doctor Antoni Badia i Margarit. Aquesta és la que decideix en últim terme.

Un diccionari que no ve sol. En relació o paral·lelament als treballs del Nou Diccionari, l'Institut ha posat en marxa tres projectes informatitzats de gran magnitud, en la línia de creació de recursos lingüístics. Es tracta de tres ma-

cro-bases de dades: terminològica, lexicogràfica i textual. En la primera s'agrupen tots els termes lingüístics amb significat propi i la seva corresponent àrea temàtica. Per exemple, relacionades amb la paraula "herba" apareixen diverses fitxes terminològiques diferents ("herba", "herba de l'ofec", "herba de vinya", "herba de rellogte", "herba de la sang", "herba-lluïsa", "herba voladora"....). En cada fitxa s'especifica el significat del terme i la seva àrea temàtica (en aquest cas, botànica, medicina alternativa, conreus...). Amb la paraula "pilota", per tant, apareixerien "pilota valenciana", "pilota basca", "pilotari"...

La segona base de dades és la lexicogràfica, que pren la forma de diccionari. En aquesta base s'agrupen els diferents termes en entrades de diccionari. Seguint el mateix exemple, només hi ha una fitxa amb el mot "herba", i dins d'ella hi ha agrupades les diverses accepcions amb la definició corresponent. El programa informàtic usat permet visualitzar les fitxes amb el format definitiu.

Finalment hi ha el corpus textual de la llengua catalana, un amplíssim recull de textos en llengua catalana que van des de l'any 1833 fins a l'actualitat. S'hi troben obres de literatura, articles periodístics, pamflets de propaganda, publicacions locals, comarcals, etcètera. El corpus textual és de gran utili-

Antoni Badia i Margarit dirigeix la secció filològica del IEC. La Filològica té l'última paraula sobre el contingut del nou Diccionari.

tat per seguir l'evolució en l'ús de la llengua.

Quan aquests tres projectes hagin culminat, professionals i usuaris de la llengua tindran al seu abast unes eines d'estudi i de consulta de gran valor. L'Institut d'Estudis Catalans se situa així en la primera línia tecnològica pel que fa a l'estudi i tractament de les llengües, i es converteix en el punt de referència d'altres entitats o acadèmies lingüístiques d'Europa.

Eduard Voltas

UNA CAIXA COOPERATIVA PER ALS VALENCIANS

**caixa
popular**

Amb el coneixement del Institut Valencià de Finances.

ALAIQUÀS
Av. Miguel
Hernández, 16
Tel. 150 28 86

ALAIQUÀS
Av. Ausiàs
Mach, 39
Tel. 151 01 40

ALDAIA
C/ Cuenca, 5
Tel. 151 30 08

BARRI DEL CRIST
C/ Jardín, 4
(Aldaia)
Tel. 151 02 62

CARCAIXENT
C/ Padre Eusebio, 9-b
Tel. 246 12 48

CATARROJA
Av. La Rambla, 29
Tel. 126 68 25

L'OLLERIA
Pl. Verca de
Loreta, 12
Tel. 220 05 90

MANISES
Pl. Rafael
Atard, 3
Tel. 154 48 96

MASSANASSAP, ALCOSA
C/ San Miguel, 25
Tel. 125 14 88

MELIANA
Av. Santa Maria, 17
Tel. 148 02 59

RIBA-ROJA
Av. de la Pau, 10
Tel. 277 13 12

SEDAVI
Av. La Albufera, 7
Tel. 376 26 61

SILLA
Av. Reyes
Católicos, 17
Tel. 120 32 14

TORRENT
C/ San Valeriano, 15
Tel. 156 08 12

VALENCIA
C/ Ing. Joaquín
Benlloch, 29
Tel. 373 92 12

VALENCIA
C/ Carrieros, 44
Tel. 377 76 11

VALENCIA
C/ Fontaneres, 55
Tel. 377 44 63

VALENCIA
C/ Museo
Ginés, 10
Tel. 356 24 00

VALENCIA
C/ San Marcelino, 27
(pròxima apertura)

XÀTIVA
Baixada de
l'Estació, 15
Tel. 227 27 71

OPINA DE SERVICIS
Av. Ausiàs
Mach, 28
València
Tel. 373 73 57